

держави своєму соціальному призначенню. Перша не може бути ширше другої. Вони у певному сенсі можуть вважатися адекватними, але у різних іпостасях. У них різні соціальні ролі, призначення, іпостасі. Соціальне призначення у цьому сенсі – мета (предмет відображення), а функції держави – засіб (відображувач).

Тут може бути відзначений і зворотній зв'язок. Точне, чітке, правильне, повністю відповідне дійсним потребам та інтересам суспільства визначення соціального призначення держави є своєрідним стимулом, каталізатором точного визначення каталогу функцій держави та налагодження ефективної роботи щодо їх виконання.

Таким чином, за якістю виконання функцій ми можемо говорити про рівень, ступінь відповідності (або невідповідності) держави своєму соціальному (так саме, як і еко-гуманістичному та економічному) призначенню, ефективності даного типу державності. Та, навпаки, точність визначення цілі (соціального призначення) може певною мірою служити показником якісного рівня функціональних можливостей держави, закладений у неї потенціал розвитку соціально-правової, демократичної та екологічної державності.

ЗОВНІШНІЙ ВПЛИВ ЦЕРКВИ НА ДЕРЖАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ РУСЬКИХ КНЯЗІВ У ЗОВНІШНІХ ВІДНОСИНАХ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Муляр Г.В., канд. істор. наук, викладач

Київський професійно-педагогічний коледж ім. А. Макаренка, Україна

Настюк А.А., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та господарського права

Академія праці, соціальних відносин і туризму, Україна

Учасники конференції

The Prince Askold was the first who made the attempt to introduce Christianity into Rus. During the reign of Igor the number of the Christians in Kievan Rus has grown. This is confirmed by the fact that while concluding an agreement citizens of Rus swore to Perun, Volos and Chist as well. The princess Olga also shared the Christian values and tried to introduce Christianity but it was her grandson who finally succeeded to integrate the citizens of Rus to the Christian family.

The article analyses important concerns of research of princely power activity during the reign of Volodymyr the Great. Having examined the activity of princely power the author concluded that the Prince's power was influenced by Byzantine church, which, in turn, was controlled by the Emperor. Thus, during the reign of Volodymyr the Great interrelation of church and princely power began to develop, and educational and social function of princely power was formed on the basis of these relations. The purpose of adoption of Christianity probably intersected with the desire of the Prince to take Byzantine Empire under control.

Thus, in order to integrate into the Christian world and to become its part, he fell into a trap. The Byzantine Empire kept a lid in controlling the election of the metropolitans of Kiev. The Russian church didn't allow the development of closer relations with Rome and first of all defended the Byzantine interests. At the same time we must admit that the spiritual values, implemented by the church, positively influenced development and formation of the Ukrainian nation.

Keywords: princely power, patriarch, metropolitan, bishop, Kievan Rus, emperor

Первая попытка крестить Русь была осуществлена еще князем Аскольдом. В период правления Игоря количество христиан в Киевской Руси росло. Подтверждением этого является то, что русы клялись при заключении договора не только Перуном и Велесом, но и Христом. Княгиня Ольга тоже разделяла христианские ценности и пыталась внедрять христианство, но именно ее внук Владимир смог окончательно и бесповоротно присоединить русов к христианской семье.

В статье освещаются важные проблемные вопросы исследования деятельности княжеской власти в период правления князя Владимира Великого. Исследовав деятельность княжеской власти, автор пришел к выводу, что она подвергалась воздействию Византийской церкви, которая в свою очередь контролировалась императором. В период правления Владимира стала выстраиваться взаимосвязь церкви и княжеской власти и на базе этих отношений сформировалась просветительская и социальная функция княжеской власти. Принятие христианства имело целью желание князя взять под контроль Византийскую империю.

Таким образом, князь, с целью интегрироваться в христианский мир и стать его частью, попал в ловушку. Византийская империя смогла удержать контроль по избранию киевских митрополитов. Русская церковь не позволяла наладить более тесные отношения с Римом и, в первую очередь, отстаивала византийские интересы. Вместе с тем, следует признать, что духовные ценности, которые были внедрены церковью, положительно повлияли на развитие и формирование украинской нации.

Ключевые слова: княжеская власть, патриарх, митрополит, епископ, Киевская Русь, император.

Текст. Перша відома спроба хрестити Русь за підтримки княжої влади була здійснена руським князем Аскольдом. Він поставив собі за мету впровадити християнство із Візантії. Ці події описуються в Никонівському літописі. За відомостями літописця, Аскольд, після поразки від візантійців, вирішив прийняти християнство і попросив, щоб вони направили на Русь архієрея для поширення там православ'я, на що візантійці погодилися. Спочатку князь намагався хрестити наближене до себе оточення, але з боку останніх виникло протиріччя з небажанням прийняти нову релігійну доктрину. За літописом, конфлікт далось вирішити архієрею. Він здійснив диво, чим довізвизничникам силу Бога. Його суть полягала в тому, що кинута в полум'я Біблія не згоріла. Після проведеного дива всі погодилися хреститися [1, с. 13].

Отже, при Аскольдові Візантії вперше вдалося проникнути на Русь легально і діяти за підтримки князівської влади. Для цього візантійці і користували християнську церкву. Самецерква могла поліпшити дипломатичні відносини між Руссю і Візантією та припинити напад Русі на північні провінції, і навіть на сам Константинополь. Слід зазначити, що після цих подій Аскольд більше не нападав на Візантію. Отже, початок введення християнства на Русі убезпечив Візантію від нападів з боку Русі.

За візантійсько-російським договором, за князя Ігоря, його представники при укладанні договору клялися не тільки на зброї, а й на хресті [2, с. 60].

У період князювання Ольги та відвідала Константинополь і прийняла там хрещення. Крім того, вона пропонувала своє мусинові Святославу також хреститися, але він відмовився. У науці існує дві точки зору що до місця хрещення Ольги. В

одних джерелх доводиться, що вона хрестилася в Києві напередодні своєї другої подорожі до Константинополя. Інші вчені доводять, що Ольга хрестилася в Константинополі [3, с. 111-112].

Після відвідин Ольгою Константинополя і особистої зустрічі з візантійським імператором її ставлення до Візантії погіршилося. Це призвело до того, що Ольга направила послів до германського імператора, для того, щоб той надіслав єпископа [4, с. 43].

Старший син князя Святослава, який успадкував владу на Русі, теж мав відносини з Римом. Під час його правління відбувся обмін послами. Відомості про ці події повідомляються в однієїнімецькій хроніці, а також і в Никонівському літописі під 977 р. Повідомляється, що в цьому році Русь прибули послы з Риму відпави. П.П. Толочко припускає, що ці переговори стосувалися питань, пов'язаних з християнізацією Русі. Ще раніше, на думку автора, Ярополк провів переговори з Візантією але успіхи їх були незначні [4, с. 69].

У 988 р. Володимир атакує візантійське місто Корсунь, після чого одружується з візантійською принцесою і приймає християнство [5, с. 29-31].

Після цих подій Володимир повернувся до Києва і скинув владу волхвів, проголосивши православ'я єдиною релігією на Русі, і за допомогою війська змусив русі в хреститися.

А тепер дослідимо чи втручалася церква в державні справи Київської Русі? Відповідь на це питання ми можемо отримати, розглянувши події, які відбулися в 991 році. В цьому році до Володимира прибули послы від папи римського. Володимир прийняв їх з великою повагою і відправив до папи свого посла. На ці дії князя патріарх Константинополя написав йому лист, в якому засудив його ж дії в дипломатичних відносинах з Римом, зазначивши неправильність їх релігії і підступність Риму [6, с. 56].

Наступне втручання у внутрішні справи було здійснено в 996 році митрополитом Леонтієм, який послав до Володимира єпископів [1, с. 129]. «И сильно умножились разбои, и сказали епископы Владимиру: «Вот умножились разбойники; почему не казнишь их?». Он же ответил: «Боюсь греха». Они же сказали ему: «Ты поставлен Богом для наказания злым, а добрым на милость. Следует тебе казнить разбойников, но расследовав». Владимир же отверг выры и начал казнить разбойников, и сказали епископы и старцы: «Войн много у нас; если бы была у нас вира, то пошла бы она на оружие и на коней». И сказал Владимир: «Пусть так». И жил Владимир по заветам отца и деда» [7, с. 95].

Отже, митрополит піддав критиці судову діяльність князя у зв'язку з тим, щовінберезізлочинцівгроші і карає їх штрафом. Цікаво, що коли князь погодився на цю пропозицію, то з часом знову ж єпископи і старці запропонували повернути штрафи назад і князь знову погодився.

Є підстави вважати, що на той момент скарбниці Володимира була порожня, тому, ймовірно, він і ввів штрафи за тяжкі злочини, щоб швидко її поповнити, але відразу відчував тиск з боку церкви. А куди поділося срібло?

«И построив церковь ученил праздник великий; сварил 300 горшков меда, зозвал бояр, посадников, старійшин от всех городов и народам ножество. Притом раздал убогим 300 гривень. И празновали 8 дней, Возвратился В Киев ко Успенню пресвятой Богородицы, августа 15, и тут сотворил праздник, бодем тутого созывая людей; христиане ж радувались душой и телом». Можливо ці акції мали не системний характер? «И так вот каждый год празновал, ибо был весь мамилосерд» [6, с. 60-61].

Цікаво, а звідки князь приймав ці чудові по своїй безкорисливості і утопічності, як для того часу, ідеї. «И прилежал для познания закона Божия почаству слушать писание святое и учение святых отців, наставляющее юагонравию, справедливости и милости, омел всегда в паматип слова Господа: «Блаженны милостиве, поскольку помилованы будут». І ще: «Продай имене твое и раздай нищим». Повелел всякому нищему и убогом приходит на надвормой и брать потребную пишу и питье, а от казначеев (в вырыкам) раздавать деньги (шкуроу) по усмотрению». Видев же, что многие убогие из-за старости и дряхлости не когут в дом его приходит, велел построят подходящие телеги и, накладывая хлеба, мяса, рыбы, овощей, различных и мед в бочках, а в других квас, возить по граду и раздавать таковым, которые не когут ходить. Сие творил кардую седмицу, в субботы, в воскресень же после ослушания литургии делал пиры в доме своем боярам и всем ближним и знатным людям, что делалось и без него, корда отлучался в иные грады или села. Приготовляли на то множество от мяса скота, рыб, пива, вина, меда и все веселились» [6, с. 60]. Виходить, князь роздавав велику кількість ресурсів на підтримку жебраків і убогих. Не забував він і про вищі і середні верстви населення.

Цікаво, якби новгородці, чернігівці, жителі цього руського містечка, полотчани і інші платники, прибувши до Києва, бачили куди князь діває княжу казну і на що він витрачає гроші, їм би сподобалися ці нововведення? Але, можливо, ці витрати були непомітні для князівської скарбниці? «А оскільки Володимир срібло, що не зберігаючи, роздав на церкви, війнству і вбогим, апосуд і ложки на столі своєму мав бодем від дерева сумно то стало всім його вельможам, і почали за дерев'яні ложки нарікати». З цього повідомлення можна прийти до висновку, що через соціальну політику князя скарбниці перебувала в тяжкому становищі. Для об'єктивності слід зазначити, що на срібні ложки в князя ще знайшлися кошти. А як князь пояснював свої дії: «Сріблом і златом (марно лежачим) не можу прятелелей купити і війська знайти, а війнством сищу срібло і злато, як дід і батько мій воском злато і срібло придбали». Отже, зі слів Володимира ми можемо подумати, що він шукав союзників серед жебраків, убогих і церковників, які розповідали йому: «Блаженні милостиві, бо помиловані вони будуть». І ще: «Продай добра свої та й убогим роздай». Цікаво, яку мету ставили перед собою священики, коли вмовляли князя роздати гроші бідним [6, с. 60-61]?

Дії князя схожі на безумство, адже ні жебраки, ні убогі і церква не врятувала б його від ворогів. Церква не могла стати сильним союзником для Володимира, так як християнство тільки було введено на Русі. Більшість жителів країни ще не були хрещені або неширо вірили в Бога. У союзі з Володимиром церква на даному етапі могла тільки просити, а аж ніяк не надавати допомогу.

Володимир Великий вказав, що він добуде золото і срібло, так як це зробили його дід і батько. Але його дід Ігор і батько Святослав добули свої багатства у війні проти Візантії. У 1000 році Володимир йде на болгар і захоплює Переяславець [6, с. 63]. Слід згадати, що Візантійська імперія вважала Болгарію своєю сферою впливу. Війна Візантії з князем Святославом відбулася якраз через те, що він захопив Болгарію, яка була чудовим плацдармом для вторгнення на балканські території Візантійської держави. Але поки князь Володимир перебував в Болгарії, печеніги напали на Русь і він був змушений повернутися додому. Така ж ситуація склалася і з батьком Володимира - князем Святославом [2, с. 24]. Володимир не вперше вторгався у Болгарію. Свого часу він відмовився від її окупації. Чому ж він знову прийшов в ці землі? Можливо питання в тому, що змінився його статус. Перший раз він прибув як язичницький князь варварської країни, а другий раз - як християнський Великий Князь і чоловік візантійської принцеси. І чи не Константинополь був кінцевою метою його походу? У 1000 році Володимир, можливо, хотів розпочати будівництво нової імперії, яка включала б у себе Русь і Візантію - «Новий Рим». Але удар печенігів зруйнував усі плани князя. Але чому князь не реалізував свій план пізніше? 1001 рік - війна з пече-

нігами, 1004 рік - вторгнення печенігів, а в 1011 році померла Анна, княгиня Володимира. У 1015 році Борис йде на печенігів [8, с. 274-275].

Отже, постійна загроза з боку вторгнення печенігів і смерть княгині Анни не дали можливість реалізувати князю свою амбітну комбінацію. Цікаво те, що в цей час імператор Василь Другий Болгаробоець вів запеклу війну з болгарями.

Переглянувши хронологію приходу до влади митрополитів на Русі, ми звернули увагу на національність і ким вони були посвячені. Картина, яку ми побачили, не може не вражати: з 23 митрополитів київських тільки двоє були русами, походження двох було невідоме і 19 були іноземцями. З них - 21 кандидатура була затверджена і прибула від константинопольських патріархів, що пояснює, чому на Русі за поодинокими винятками, митрополити були іноземці. Цікавий і той факт, що обидва митрополита, які за національністю були русами, висунуті саме руськими князями [9, с. 79-96].

З вище викладеного приходимо до висновку, що руська православна церква контролювалася не з Києва, а з Константинополя, хоча і на Русі деякі князі намагалися протистояти їй через призначення ними руських митрополитів. Прийняття християнства Руссю дало можливість Візантійській імперії через церковні інституції впливати на державну політику руських князів. Втручання в діяльність княжої влади, призвело до її ослаблення. Тільки підкорення Візантії Володимиром і взяття церкви під свій повний контроль могло виправдати амбітні плани Володимира. Позитивний вплив церкви проглядається у формуванні соціальних функцій князівської влади, виробленню головних європейських цінностей, які тримаються на християнській ідеології, а саме - сильний має подбати про слабого та співчуття до страждущих.

Література:

1. Полное Собрание Русскихъ Летописей. Патриаршая или Никоновская летопись. – Репринт. – М., Наука, 1965. - Т. 9, 10. – 256 с.
2. Полное Собрание Русскихъ Летописей. Типографическая летопись. – Спб., 2-я Государственная типография. Галерная 1, 1921., Т. 24.–272 с.
3. Карамзин Н.М. История Государства Російського., Н.М. Карамзин.– М., Наука, 1989. - Т.1. – 416 с.
4. Толочко П.П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории., Пётр Петрович Толочко. – К., Наукова думка, 1987. – 250с.
5. Прошин Г. Как Была крещена Русь., Г. Прошин. – И., Издательство полетической литературы, 1989.– 320 с.
6. Татищев В.Н. История Российская., В.Н. Татищев. – Т. 2: Єрмак. – М., 2005. – 735с.
7. Полное Собрание Русскихъ Летописей. Лаврентьевская летопись. – СПб., Археографическая комиссия, 1846., Т. 1. – 267 с.
8. Войнович Л.В. Княжа доба на Русі: портрети еліти., Л.В. Войнович. – Біла Церква., Видавець Олександр Пшонківський, 2006. – 782 с.
9. Болховітінов М. Вібрані праці з історії Києва., М. Болховітінов.– К., Либідь, 1995.– 488 с.

БЕЗАХИСНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ БАГАТСТВО УКРАЇНИ, ЯК РЕЗУЛЬТАТ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ / БЕЗЗАЩИТНОЕ НАЦИОНАЛЬНОЕ БОГАТСТВО УКРАИНЫ, КАК РЕЗУЛЬТАТ РЕФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ / DEFENCELESS NATIONAL WEALTH OF UKRAINE, AS A RESULT THE PUBLIC AUTHORITIES' REFORMING

Муляр Г.В., канд. істор. наук, викладач
Київський професійно-педагогічний коледж ім. А. Макаренка, Україна
Шуст Г.П. здобувач
Київський університет права, Україна

Учасники конференції

Дана стаття присвячена питанням реформування системи органів, що мають повноваження у сфері охорони земельних ресурсів та змін, які відбулися в їх повноваженнях.

Ключові слова: земля, земельні ресурси, охорона земель, державні органи, органи управління, спеціально уповноважений орган з питань земельних ресурсів, органи внутрішніх справ, органи прокуратури.

В статті розглядається питання реформування системи органів, що мають повноваження в сфері охорони земельних ресурсів та зміни в їх повноваженнях.

Ключевые слова: земля, земельные ресурсы, охрана земель, государственные органы, органы управления, специально уполномоченный орган в вопросах земельных ресурсов, органы внутренних дел, органы прокуратуры.

In the process of the state development as a result of changes that take place in public relations, there may be a need for reforms and adjustment of the activity of state bodies, as a result of which the system and powers of state bodies may change. This article deals with the issues of reforming the system of bodies with powers in the field of land resources protection and the changes that took place within the powers of these bodies. The changes that took place in the system of governing bodies and law enforcement bodies and the impact of these changes on the protection of land resources are considered. The chronology of transformations of the specially authorized body on land resources has been specified and an analysis of the changes that took place in the authority and subordination has been made. It was compared the powers of militia and police in the field of land resources protection. The impact of the new Law «On the Prosecutor's Office» on the powers of the prosecutor's offices in the field of land protection is analyzed. It is concluded that the most of changes in the system of state bodies that have powers in the field of land protection have led to the abolition or simplification of a number of powers of these bodies or, in general, to the elimination of certain bodies, which may adversely affect the protection of land resources.

Keywords: land, land resources, land protection, state bodies, administrative bodies, specially authorized body on land resources, bodies of internal affairs, prosecutor's offices.

Земля є невід'ємним та незамінним базисом розвитку сільського господарства та промисловості, існування держави та людства загалом. Земля є елементом, що сполучає всі складові екосистеми, впливаючи на неї та на все довкілля. Такі властивості землі потребують закріплення за нею особливого правового статусу. Саме тому, в статті 14 Конституції України, земля